

СКАУТИНГ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Процеси оновлення національної системи освіти передбачають не тільки формування необхідних компетенцій особистості, ґрунтовних знань з різних предметів, а й виховання патріота, громадянина, людини високодуховної, морально зрілої, готової до викликів глобалізації, зі сталою системою цінностей. Великий досвід виховання такої всебічно розвиненої особистості накопичено скаутськими організаціями, що для сучасної педагогіки, безперечно, становить значний науковий та практичний інтерес. Тож *метою* нашого дослідження ми ставимо розкрити виховну систему скаутингу та її вплив на формування особистості.

Скаутинг - це світовий дитячий і молодіжний рух, основою якого є скаутський метод виховання, що реалізується у формі тривалої гри на природі в розвідників (з англійської скаут перекладається як розвідник). Г.Ващенко свого часу зазначав: «Велику роботу в галузі громадського виховання нашої молоді можуть провадити і позашкільні організації, як СУМ і Пласт. Принципи цієї ж роботи ті ж самі, що і в школі: виховання свідомости громадських обов'язків, дисциплінованість, єднання в спільній роботі, взаємна пошана й терпимість, боротьба з егоїзмом і нездоровими амбіціями» [2, с.181]. Нині скаутинг об'єднує понад 40 мільйонів членів у більше як 223 країнах, сповідуючи цінності розумового, фізичного та духовного розвитку особистості.

Історіографія скаутингу досить різноаспектна. Останніми роками спостерігається зростання досліджень, присвячених організаційним засадам, методиці здійснення виховного впливу на особистість, змісту виховання в таких скаутських дитячо-юнацьких організаціях, як «Пласт», «Гайди», «Січ», особливостей їх взаємодії з іншими соціальними інституціями: праці С.Диби, Ю.Ждановича, О.Лісовця, В.Окаринського, І.Остапівської, Ю.Поліщук, З.Удич та ін..

Щодо світового скаутського досвіду, то відповідниками скаутів у Польщі є гарцери (лицарі), у Німеччині - пфадфіндери (слідопити), у Франції - еклерери (піонери, розвідники), в Угорщині - черкеси (розвідники), в Україні - пластуни (розвідники). Засновником світового скаутського руху вважається британський генерал Роберт Бейден - Павелл, який у 1907 р. провів таборування для 20 підлітків із різних соціальних груп на о. Броунсі. Результати цього табору та власний багатий життєвий довід Роберт описав у книзі «Розвідка для хлопчиків», яка побачила світ у 1908 р. і на довгі роки стала своєрідним посібником для дітей і підлітків, які намагалися у всьому наслідувати героїв пригод. Написана вона була доступно, цікаво, у формі бесід біля багаття. Заняття органічно поєднували теорію з практикою: пізнання доквілля, вивчення зоряного неба, тваринного й рослинного світу, географії, історії своєї країни, її військових традицій; опанування основ першої медичної допомоги; засвоєння морального кодексу

лицарства тощо. Книга стала своєрідним каталізатором поширення скаутингу за межами Англії.

В Україні скаутський рух виник восени 1911- навесні 1912 рр. і пов'язаний з іменами вчителя природознавства та біології львівської української гімназії Олександра Тисовського (переклав книгу Р.Бейден-Павелла українською; автор книжечки «Пласт» (1913) та підручника «Життя в Пласті» (1921, 1961); викладача фізичної культури цієї ж гімназії Петра Франка (у 1913 р. видав книжечку «Пластові ігри та забави»), сина Івана Франка, та співосновника Пласту Українських Січових Стрільців, майбутнього полковника Українських січових стрільців Івана Чмоли. Найбільшого розмаху скаутський рух в Україні набув за часів існування Української Держави гетьмана Павла Скоропадського [4, с.22].

З педагогічної точки зору скаутинг є дуже привабливим для дітей та молоді, оскільки на противагу шкільній муштрі проходить у формі цікавої, тривалої, динамічної гри. Гаслом скаутів є вислів «Будь напоготові!», який говорить про обов'язок допомагати іншим, незважаючи ні на які труднощі й перешкоди. Місія пластового, скаутського руху «полягає у вихованні дітей та молоді на основі системи цінностей, що відображається у пластовій присязі, скаутській обіцянці, пластовому та скаутських законах, спрямованих на те, щоб зробити світ кращим, якому люди реалізують себе як особистості відіграють конструктивну роль у суспільстві.

Призначення пластового скаутського руху - сприяння розвитку дітей та молоді для повного розкриття їхнього фізичного, інтелектуального, емоційного, соціального та духовного потенціалу як повноцінних громадян та членів своїх територіальних громад, місцевих, національних та міжнародних спільнот» [3, с.1].

Скаутські об'єднання захоплюють дітей і молодь змістовними програмами, різноманітними напрямками діяльності, цікавими заходами, які спрямовані на виховання соціально активних особистостей, патріотів, гідних громадян незалежної держави. Головними принципами руху є порядність і чесність, чесність перед самим собою, перед іншими, перед своєю країною. Молода людина повинна завжди бути напоготові прийти комусь на допомогу, бути витривалим, сильним, відважним, поважати старших, належним чином ставитися до природи тощо.

Однією з найбільш чисельних дитячо-юнацьких громадських організацій нашої держави є Національна Скаутська Організація України. Серед основних напрямів діяльності - організація і проведення навчально-методичних семінарів, таборів, науково-практичних конференцій, круглих столів, створення науково-методичної літератури з історії скаутського руху, його діяльності; реалізація дитячих і молодіжних програм, волонтерських, природоохоронних заходів тощо. Популярними є збори-походи, де діти та молодь змагаються у виконанні квестів, орієнтуванні на місцевості, нічній грі, має змогу взяти участь у майстер-класах із ковальського ремесла, гончарства, ткацтва, різьблення по дереву. Кожен скаут може одержати спеціалізації: «Картограф», «Медик», «Турист», «Кулінар» й ін..

Провідною формою організації діяльності в скаутингу є гра, яка має чітко окреслені правила, вимоги, проходить під керівництвом досвідчених провідників.

Усі виховні засоби адаптовані до інтелектуальних, фізичних, психічних можливостей вихованців, їх потреб відповідно до обставин (новацькі та юнацькі проби). Скаути проходять різноманітні випробування. Наприклад, на звання бобер чи лис. Зокрема, щоб стати «лисом» потрібно виконати певну низку завдань: на визначеній території протягом обмеженого часу (15 хв.) слід віднайти листок паперу із зображенням лисеняти, до речі, кількість цих листків є лімітованою - утричі менше, ніж самих учасників гри; далі слід сховатися так, аби протягом двох годин не потрапити на очі «мисливцю». Цінність виховних впливів полягає у вихованні лідерів, яким притаманні такі якості характеру, як чесність, відповідальність, взаємодопомога, дисциплінованість, кмітливість, ініціативність тощо.

Принципи скаутського методу виховання базуються на добровільності, вихованні й навчанні через гру, працю, розвиваючих програмах, опорі на позитивні якості особистості, пізнанні природи, самовихованні й самоврядуванні. Тому основним завданням лідерів, дорослих є створення таких умов, які б спонукали кожного до саморозвитку, самовдосконалення, готовності бути відповідальним за свої вчинки.

Скаутинг дає змогу кожному розкрити себе, усвідомити своє призначення, зрозуміти на що здатен, у чому саме можеш реалізуватися якнайкраще, пізнати щось нове, знайти друзів із різних країн. Історичний досвід скаутингу, його виховна практика формування всебічно розвиненої особистості, творчої ініціативи, морально-етичних ідеалів, окреслення національних пріоритетів, застосування різноманітних форм, методів, засобів виховання, мотивації вчинків є актуальними в контексті тих нових завдань і викликів, які нині постали перед українським суспільством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д.(2017) Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Вип. 21 (1), 6-20.

2. Ващенко Г. (1994). Виховний ідеал: підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Полтав. вісн., 192.

3. Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху». (Відомості Верховної Ради України), 2020, №15, ст. 94. *Електронний ресурс*. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua >

4. Окаринський В. М. Український скаутський рух (1911–1944 рр.). 2006. [Монографія]. Тернопіль, 264 .